

Skjema 23 – 2021

Kostnadsdekning av kommunaltekniske tjenester

Veileder for kommuner rapporteringsåret 2021

OBS - Se på klokka før du starter! På slutten av skjemaet skal det føres på tiden som er brukt til å hente fram nødvendige opplysninger og til utfylling ut skjemaet.

1. Formålet med skjemaet

Formålet med skjema 23 er å fremskaffe data om kommunenes gebyrinntekter og gebyrgrunnlag for de tjenestene på henholdsvis vann-, avløps- og avfallsområdet samt for plansaksbehandling, bygge- og delesaksbehandling, kart og oppmåling og eierseksjonering som er underlagt prinsippet om selvkost. Det vises til hjemmel for å kreve inn gebyrene etter

- Lov om kommuner og fylkeskommuner (kommuneloven) § 49, 1. ledd - <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1992-09-25-107> - «Kommuner og fylkeskommuner plikter å gi departementet løpende informasjon om ressursbruk og tjenesteyting til bruk i nasjonale informasjonssystemer.»
  - Forskrift om rapportering fra kommuner og fylkeskommuner (<https://lovdata.no/dokument/SF/forskrift/2019-10-18-1412>)
- Den nye kommuneloven § 15-1 (<https://www.regjeringen.no/contentassets/f0964c05be1d4fefb54267e9255bb921/no/pdfs/prp201720180046000dddpdfs.pdf>) regulerer hvordan samlet selvkost og gebyrgrunnlag skal beregnes.

Ellers vises det til følgende særlover:

- lov av 16. mars 2012 nr. 12 om kommunale vass- og avløpsanlegg § 3, forskrift av 1. juni 2004 om begrenning av forurensning (forurensningsforskriften) del 4A
- lov av 13. mars 1981 nr. 6 om vern mot forurensning og om avfall (forurensningsloven) § 34 om avfallsgebyrer,
- lov av 27. juni 2008 nr.71 om planlegging og byggesaksbehandling (pbl.) § 33-1 (funksjon 301 og 302)
- lov av 17. juni 2005 nr. 101 om egedomsregistrering (matrikkellova) § 32 (funksjon 303).
- Lov av 16. juni 2017 om eierseksjoner (eierseksjonsloven)

Kravet om rapportering for eierseksjoneringsbehandling er nytt for 2018-rapporteringen, etter at loven i sin helhet trådte i kraft fra 1.1.2018.

For nærmere veiledning om beregning av gebyrgrunnlaget, se Forskrift om beregning av samlet selvkost for kommunale og fylkeskommunale gebyrer av 11. desember 2019.

Rentesats for beregning av kapitalkostnader er tilgjengelig på [Kommunalbankens hjemmeside](#). Banken legger hvert år ut en nyhets sak på sine sider med kalkylerenten for fjoråret (kan finnes blant annet ved å søke "kalkylerente" i søkefeltet på Kommunalbankens startside).

Dataene benyttes bl.a. til å beregne nøkkeltall for kommunenes finansielle dekningsgrad og selvkostgrad for henholdsvis vann-, avløps- og avfallsområdet, plansaksbehandling, bygge- og delesaksbehandling kart- og oppmåling samt eierseksjonering. Nøkkeltallene indikerer i hvilken grad en kommune subsidierer finansieringen av tjenestene, det vil si om kommunene benytter andre inntekter enn gebyrinntekter til å finansiere området og således prioriterer å holde et lavere gebyrnivå. Videre indikerer nøkkeltallene om en kommune overholder prinsippet om selvkost, det vil si at gebyrinntektene ikke overstiger kostnadene knyttet til å yte tjenestene.

Grunnlagsdata gir også muligheter til å publisere data for hvordan kommunenes gebyrgrunnlag er fordelt på henholdsvis direkte driftsutgifter, indirekte driftsutgifter og kapitalkostnader beregnet i henhold til [selvkostforskriften](#) Dette sier noe om kostnadsstrukturen i sektoren.

Fra og med 2014-skjema omfatter rapporteringen også henholdsvis plansaksbehandling (funksjon 301), bygge- og delesaksbehandling (hoveddel av funksjon 302) samt kart og oppmåling (funksjon 303). Fra og med 2018-skjema er også eierseksjonering (del av funksjon 302) inne i rapporteringen.

2. Ansvar for rapportering

Med bakgrunn i at hjemmelen til å kreve inn gebyrer ligger til det enkelte kommunestyre, har kommunen selv ansvaret for å rapportere skjema 23, uavhengig av om tjenestene på saksområdene utføres av kommunen selv, et kommunalt foretak, et interkommunalt samarbeid/selskap, et aksjeselskap eller annet selskap.

Dersom for eksempel et interkommunalt selskap (IKS) utfører VAR-tjenester for kommunen, kan IKSet ha det praktiske ansvaret for selve rapporteringen av den enkelte kommunes selvkostregnskap. IKSet skal da levere ett skjema for hver kommune. Den enkelte kommune har ansvaret for å påse at så skjer. Tilsvarende kan skje for andre funksjoner. **Vær oppmerksom på funksjonen for delegering av rapportering** i rapporteringsverktøyet. Den kan brukes både internt i organisasjonen og mot eksterne samarbeidspartnere.

3. Generelt om innholdet i skjemaet

På dette skjemaet skal de samlede gebyrinntektene fra de tjenestene som er nevnt i kapittel 1 og gebyrgrunnlaget for gebyrene føres opp, uavhengig av om de aktuelle tjenestene ytes av kommunen selv, et kommunalt foretak, et interkommunalt samarbeid/selskap, et aksjeselskap eller annet selskap (se over). Med gebyrgrunnlaget mener vi alle kostnader (direkte og indirekte driftsutgifter og kalkulatoriske kapitalkostnader) som ligger til grunn for utmålingen av gebyrene til kommunens innbyggere.

4. Om interkommunalt samarbeid (spørsmålene 2.1, 4.1, 6.1 og 8.1)

Flere kommuner utfører ikke oppgavene selv, men har inngått ulike former for samarbeid på de aktuelle tjenesteområdene. Samarbeidet kan bestå i å

1. la en annen kommune overta saksbehandling på vegne av kommunen (eks. Røst kommune har avtale om at Bodø kommune tar seg av den administrative saksbehandlingen i plan- og byggesaker)
2. opprette et interkommunalt selskap som tar ansvar for den kommunale tjenesteproduksjonen (eks. i Vestfold er avfallsinnhenting overlatt til et interkommunalt selskap)
3. Inngå kontrakt med private aktører om å overta hele eller deler av tjenesteproduksjonen (eks: Avfallsinnhenting i Oslo kan utføres av ulike selskaper)

I eksempel 1 og 2 skal det svares «ja» på spørsmålet. Dersom kommunen utfører tjenesteproduksjonen selv eller har inngått kontrakt med private aktører, er svaret «nei».

Spørsmålene skal besvares med «ja» eller «nei».

OBS: For vann-, avløps- og avfallssektoren er det obligatorisk å fylle dem ut, dvs. at skjema ikke kan sendes inn før dette er gjort.

5. Fullstendig gebyrgrunnlag (spørsmålene 2.3, 4.3 og 8.2)

Ved rapportering på skjema 23 er det ikke krav om at kommunen på vann- og avløpsområdet eller for områdene plansaksbehandling, bygge- og delesaksbehandling, kart og oppmåling samt eierseksjonering skal rapportere et fullstendig gebyrgrunnlag, dersom kommunen ikke praktiserer å beregne dette (derfor introduksjonsspørsmålene).

Med et fullstendig gebyrgrunnlag mener vi at alle henførbare direkte driftsutgifter, indirekte driftsutgifter og kalkulatoriske kapitalkostnader er identifisert og beregnet og tatt med i gebyrgrunnlaget. (På avfallsområdet er det et slikt lovmessig krav, derfor spørres det ikke etter om kommunen har beregnet fullstendig gebyrgrunnlag på dette området.)

Om gebyrgrunnlaget er fullstendig, vil være en relevant problemstilling i en situasjon der kommunen *bevisst* baserer gebyrene kun på deler av gebyrgrunnlaget, med det formål å holde gebyrene på et bestemt lavere nivå enn selvkost (for eksempel en situasjon der gebyrene kun baseres på driftsutgiftene ved tjenestene, og kommunen bevisst ikke identifiserer eller beregner indirekte driftsutgifter og kapitalkostnader). Det er i slike tilfeller ikke krav om at kommunen må identifisere og beregne kostnadene fullt ut for rapportering på skjema 23.

Dersom kommunen ikke har identifisert og beregnet alle kostnadene, har kommunen i så fall ikke et fullstendig gebyrgrunnlag. I praksis innebærer dette at kommunen bevisst subsidierer abonnentene. Kommunen må da opplyse om dette i rapporteringa på skjema 23 ved å krysse av for NEI på spørsmålet om det er identifisert og beregnet et fullstendig gebyrgrunnlag for henholdsvis vann- og avløpsområdet, eller for plansaksbehandling, bygge- og delesak, kart og oppmåling eller eierseksjonering.

For nærmere veiledning om beregning av gebyrgrunnlaget vises det til [selvkostforskriften](#) med tilhørende veileder.

Nærmere spørsmål knyttet til retningslinjene for beregning av selvkost rettes til statsforvalteren.

6. Veiledning til utfylling av postene A til P for del 2, 4, 6 og 8. Veiledning til utfylling for Q for del 2.

I den videre veiledningen til utfylling av skjema henvises det til funksjoner og arter i "KOSTRA-regnskapet". Med KOSTRA-regnskapet menes et regnskap satt opp etter arts- og funksjonsinndelingen i KOSTRA. Hovedveilederen til innholdet i funksjoner og arter er publisert på Kommunal- og moderniseringsdepartementets nettsider, se lenken:

<http://www.regjeringen.no/nb/dep/krd/tema/kommuneokonomi/kostra/regnskapsrapporteringen.html?id=551573>.

Nærmere spørsmål om bruken av funksjoner og arter rettes til statsforvalteren.

Alle poster fylles ut med

- **Positivt beløp** dersom annet ikke er angitt (se post L og M)
- Beløp i **1000 kr**
- **Post A1 – Direkte driftsutgifter, intern produksjon (gjelder vann- og avløpssektoren)**
  - Her føres direkte driftsutgifter på tjenesteområdet for tjenester som er utført av kommunen selv, avgrenset i henhold til selvkostforskriften.
  - I KOSTRA-regnskapet føres de direkte driftsutgiftene
    1. på vannsektoren på funksjonene 340 og 345,
    2. på avløpssektoren på funksjonene 350 og 353,
    3. på avfallssektoren på funksjonene 355 og 357,

4. for plansaksbehandling på funksjon 301,
  5. for bygge- og delesaksbehandling, hoveddelen av funksjon 302 ,
  6. for kart og oppmåling på funksjon 303
  7. for eierseksjonering (del av) funksjon 302,
- De direkte driftsutgiftene føres i KOSTRA-regnskapet på artene 010 til 480 på kontoklasse 1 for driftsregnskapet på de respektive funksjonene.
  - Sykelønnsrefusjon (art 710) og fordelte utgifter/internsalg (art 690) skal være trukket fra før gebyrgrunnlaget beregnes, og inngår i beløpet som føres opp på post E.
  - Dersom tjenester på den enkelte sektor utføres av andre enn kommunen selv etter anbudskonkurranse, skal anbudssummen inngå i direkte driftsutgifter på post A1 (for avfallsbehandling skal bare summen av A1 og A2 føres opp, som A).
  - Som veiledning og til hjelp med utfyllingen er fjorårets verdi for direkte driftsutgifter (intern produksjon) for VAR-området satt inn i skjemaet.
- **Post A2 – Direkte driftsutgifter, ekstern produksjon (gjelder vann- og avløpssektoren)**
    - Dersom store deler av tjenestene på den enkelte sektor utføres av andre enn kommunen selv, men ikke etter anbudskonkurranse (eksempelvis ved at et interkommunalt samarbeid/selskap står for vannforsyningen eller avløpsrensingen), skal samarbeidets/selskapets kostnader som inngår i gebyrgrunnlaget i utgangspunktet føres som direkte driftsutgifter hos ekstern produsent, og rapporteres på post A2.
  - **Post A – Direkte driftsutgifter i alt (gjelder avfallssektoren, plansaksbehandling, bygge- og delesaksbehandling, kart og oppmåling samt eierseksjonering)**
    - Her føres de direkte driftsutgiftene i alt, enten dette utføres av kommunen selv, eller av andre etter avtale med kommunen.
For vann- og avløpssektoren framkommer dette som summen av post A1 og A2, og beregnes automatisk.
  - **Post B – Henførbare indirekte driftsutgifter**
    - Her føres henførbare indirekte driftsutgifter på tjenesteområdet avgrenset i henhold til selvkostforskriften.
I KOSTRA-regnskapet vil de henførbare indirekte driftsutgiftene kunne være en andel av kostnadene på KOSTRA-funksjonene 100, 120 og 130 (kontoklasse 1).

- **Post C1 – Kalkulatoriske rentekostnader på kapital (alternativkostnad/normalavkastning på innskutt kapital), intern produksjon (gjelder vann- og avløpssektoren og avfallssektoren)**
  - Her føres kalkulatoriske rentekostnader på anleggsmidler i **kommunens eie eller drift** (alternativkostnad/normalavkastning på innskutt kapital) beregnet i henhold til selvkostforskriften.
  - Finansielle renteutgifter (art 500 i KOSTRA-regnskapet) knyttet til innlån inngår ikke i beregningen av selvkost, og skal ikke føres inn på skjema 23.

- **Post C2 – Kalkulatoriske rentekostnader, ekstern produksjon (spørsmålet gjelder vann- og avløpssektoren og avfallssektoren)**
  - Her føres kalkulatoriske rentekostnader fra **eventuell ekstern produksjon** på anleggsmidler (alternativkostnad/normalavkastning på innskutt kapital) beregnet i henhold til selvkostforskriften.
  - Spørsmålet er delt i to underspørsmål:
    1. Kalkulatoriske rentekostnader, ekstern produksjon (særbedrifter). Dette gjelder kommunale foretak (KF) og interkommunalt samarbeid (IKS).
    2. Kalkulatoriske rentekostnader, ekstern produksjon (AS'er). Dette gjelder kommunale aksjeselskap.

- **Post C – Kalkulatoriske rentekostnader i alt (gjelder, plansaksbehandling, bygge- og delesaksbehandling, kart og oppmåling samt eierseksjonering)**
Her føres kalkulatoriske rentekostnader i alt, enten disse rentekostnadene er lagt til intern eller ekstern produksjon.

- **Post D1 – Kalkulatoriske avskrivninger, intern produksjon (gjelder vann- og avløpssektoren)**
  - Her føres kalkulatoriske avskrivninger på anleggsmidler i **kommunens eie eller drift** (alternativkostnad/normalavkastning på innskutt kapital) beregnet i henhold til selvkostforskriften.
  - I KOSTRA-regnskapet føres avskrivninger på art 590, og er basert på brutto anskaffelseskostnad. I selvkostregnskapet er det imidlertid avskrivninger basert på netto anskaffelseskost som inngår, det vil si at art 590 i KOSTRA-regnskapet ikke kan brukes direkte i skjema 23.
  - Refusjoner i henhold til plan- og bygningsloven kapittel 18 regnes som anleggsbidrag, og vil komme til fratrukk i gebyrgrunnlaget gjennom en reduksjon av anskaffelseskostnad/avskrivningsgrunnlaget på post D.

- Se for øvrig veiledningens post G, siste avsnittet.

- **Post D2 – Kalkulatoriske avskrivninger, ekstern produksjon (gjelder vann- og avløpssektoren)**

- Her føres kalkulatoriske avskrivninger for **eventuell ekstern produksjon** på anleggsmidler beregnet i henhold til selvkostforskriften.
- Refusjoner i henhold til plan- og bygningsloven kapittel 18 regnes som anleggsbidrag, og vil komme til fratrukk i gebyrgrunnlaget gjennom en reduksjon av anskaffelseskostnad/avskrivningsgrunnlaget på post D.

Se for øvrig veiledningens post G, siste avsnittet.

- **Post D – Kalkulatoriske avskrivninger i alt (gjelder avfallssektoren, plansaksbehandling, bygge- og delesaksbehandling, kart og oppmåling samt eierseksjonering)**

- Her føres kalkulatoriske avskrivninger i alt, enten disse avskrivningene er lagt til intern eller ekstern produksjon.

Refusjoner i henhold til plan- og bygningsloven kapittel 18 regnes som anleggsbidrag, og vil komme til fratrukk i gebyrgrunnlaget gjennom en reduksjon av anskaffelseskostnad/avskrivningsgrunnlaget på post D.

Se for øvrig veiledningens post G, siste avsnittet.

- **Post E – Andre inntekter (som ikke er gebyrinntekter)**

- Selvkost er i henhold til selvkostforskriften kommunens merkostnader knyttet til å yte de aktuelle tjenestene. I den grad kommunen eventuelt har andre driftsinntekter enn gebyrinntekter i forbindelse med å yte selvkosttjenestene, så reduserer dette kommunens merkostnad ved å yte tjenesten. Slike eventuelle andre driftsinntekter må derfor komme til fratrukk i gebyrgrunnlaget.
- Normalt vil andre driftsinntekter enn gebyrinntekter ikke forekomme, med unntak av sykkelønsrefusjon (art 710) og fordelte utgifter/internsalg (art 690), som skal være trukket fra før gebyrgrunnlaget beregnes, og som dermed inngår i beløpet som føres opp på post E.
- I KOSTRA-regnskapet vil eventuelle andre driftsinntekter finnes på artene 600 til 890 på (kontoklasse 1), med unntak av art 640.

- Eventuelle investeringstilskudd/ anleggsbidrag som kommunen mottar ifm. investeringer på VAR-området eller andre områder vil komme til fratrukk i gebyrgrunnlaget gjennom en reduksjon av anskaffelseskostnad/ avskrivningsgrunnlaget på post D, og må ikke trekkes fra i gebyrgrunnlaget som andre driftsinntekter.
- **Post F – Gebyrgrunnlag (A [=A1+A2] + B + C [=C1+C2] + D [=D1+D2] - E)**
  - Summen av direkte og indirekte utgifter samt kalkulatorisk kapitalkostnader (post A, B, C, og D), fratrukket andre driftsinntekter (post E), utgjør gebyrgrunnlaget for det enkelte selvkostområdet i kommunen.
  - Med gebyrgrunnlaget mener vi alle kostnader (direkte og indirekte driftsutgifter og kalkulatoriske kapitalkostnader) som ligger til grunn for utmålingen av gebyrene til kommunens innbyggere. Utgifter og kostnader knyttet til å produsere tjenester som leveres til andre kommuner inngår ikke i gebyrgrunnlaget.
  - Summen på post F genereres automatisk i skjema.
- **Post G – Gebyrinntekter**
  - Her føres gebyrinntektene på det respektive tjenesteområdet, herunder også tilknytningsgebyrer på VA-området.
  - I KOSTRA-regnskapet føres gebyrinntekter knyttet til selvkostområdene på art 640 på henholdsvis funksjon 301, 302, 303, 340, 345, 350, 353 og 355 (kontoklasse 1).

Eventuelle investeringstilskudd/anleggsbidrag som kommunen mottar ifm. investeringer på disse saksområdene eller andre områder, vil komme til fratrukk i gebyrgrunnlaget gjennom en reduksjon av anskaffelseskostnad/avskrivningsgrunnlaget på post D, og må ikke regnes som gebyrinntekter. Refusjoner i henhold til plan- og bygningsloven kapittel 18 regnes som anleggsbidrag, og ikke som gebyrinntekter.

En eventuell refusjonsdel i tilknytningsgebyret skal ikke inngå på post G.

  - Som veiledning og til hjelp med utfyllingen er fjorårets verdi for gebyrinntekter for VAR-området satt inn i skjemaet.
- **Post H i skjemaets deler 4, 6 og 8, (benevnt som H1 i skjemaets del 2) – Årets finansielle resultat (post G – post F)**
  - Årets finansielle resultat er lik årets gebyrinntekter (post G) fratrukket årets gebyrgrunnlag (post F).

- Resultatet viser om gebyrinntektene i året ble lavere (underskudd) eller høyere (overskudd) enn kommunens gebyrgrunnlag for året.
- Beløpet på post H (benevnt som H1 i skjemaets del 2) genereres automatisk i skjemaet.
- **Post H2 i skjemaets del 2 – Avregning selvkost fra ekstern tjenesteproduksjon siste året (gjelder bare for vannsektoren, del 2 i skjema)**
  - Tilbakebetaling av overskudd på selvkostberegning fra selskap eller utbetaling for dekning av underskudd på selvkostregnskap i selskap som gjelder et annet regnskapsår, ev. akkumulert over flere år.
  - Posten uttrykker at tilbakebetaling av tidligere års overskudd i selskap, som produserer deler av den kommunale selvkosttjenesten, skal avsettes på kommunens selvkostfond. Ekstra utbetalinger fra kommunen til inndekning av tidligere års underskudd på selskapets selvkost, trekkes tilsvarende fra kommunens selvkostfond, dersom det er midler på fondet.
- **Post H i skjemaets del 2 – Årets resultat som skal disponeres (gjelder bare for vannsektoren, del 2 i skjema)**
  - Årets resultat som skal disponeres er summen av postene H1 og H2.
  - Beløpet genereres automatisk i skjema.
- **Post I – Avsetning til selvkostfond og dekning av fremførte underskudd**
  - Dersom årets finansielle resultat viser et overskudd, må overskuddet anvendes.
Anvendelsen av overskuddet føres på post I.
  - Overskuddet kan anvendes på to måter:
    1. Til å dekke fremførte underskudd på tidligere års finansielle resultat. Underskudd vil være fremført til dekning i senere år dersom det ikke har vært midler på selvkostfondet til å dekke underskuddet, jf. veiledning til post J.
    2. Til å avsette overskuddet på selvkostfondet til bruk i senere år. Avsetninger må tilbakeføres fra selvkostfondet til innbyggerne i løpet av senest fem år, jf. selvkostforskriften.
    3. I KOSTRA-regnskapet føres avsetning til selvkostfond på art 550 for avsetning til bundet driftsfond.
  - Overskudd og anvendelse av overskudd for de enkelte tjenesteområdene må holdes atskilt.

OBS: Kommunen kan ikke både bruke av fond og samtidig avsette til det samme fondet i ett og samme år (de kan kun gjøre én av delene). Det skal stå ett beløp (som kan være 0 – null) i én av cellene I og J. Det tilsvarende beløpet i den andre cellen skal da være null.

- **Post J – Bruk av selvkostfond og fremføring av underskudd**

- Dersom årets finansielle resultat viser et underskudd, må underskuddet dekkes.

Dekningen av underskuddet føres på post J, bortsett fra dekning som skjer ved subsidiering.

- Underskuddet kan dekkes på tre måter:
  1. Ved å bruke av selvkostfond (avsatt overskudd fra tidligere år). I KOSTRA-regnskapet føres bruk av selvkostfond på art 950 for bruk av bundet driftsfond.
  4. Ved å fremføre underskuddet til dekning i senere år, dersom det ikke er midler på selvkostfondet til å dekke underskuddet. Et underskudd som er fremført skal dekkes inn av et fremtidig overskudd i løpet av senest fem år etter at underskuddet oppsto. Det kan likevel fremføres utover fem år, dersom det er nødvendig for at brukerne ikke må betale for fremtidig bruk av gjennomførte investeringer, jf. selvkostforskriften.
  2. Ved å finansiere tjenesten med andre inntekter enn gebyrinntekter, det vil si å subsidiere abonnentene (tillatt på vann- og avløpsområdet og for plansaksbehandling, bygge- og delesaksbehandling, kart og oppmåling samt eierseksjonering, men ikke tillatt for avfallstjenesten).

Dersom underskuddet dekkes ved subsidiering, skal subsidieringsbeløpet ikke inngå i beløpet som føres opp på post J. Subsidieringsbeløpet skal derimot fremkomme som kontrollsum (residual) på post K.

- Underskudd og dekning av overskudd for de enkelte tjenestoområdene må holdes atskilt.
- *OBS: Kommunen kan ikke både bruke av fond og samtidig avsette til det samme fondet i ett og samme år (de kan kun gjøre én av delene). Det skal stå ett beløp i én av cellene I og J, det andre beløpet skal da være null. Programmet vil svare med feilmelding dersom det føres inn tall ulik 0 i begge cellene.*

- **Post K – Kontrollsum (subsidiering) (H-I+J)**

- Kontrollsummen er lik årets overskudd (post H) fratrukket avsetning til selvkostfond/dekning av fremførte underskudd (post I), alternativt årets underskudd (post H), tillagt bruk av selvkostfond/fremføring av underskudd (post J).
  - Beløpet på post K genereres automatisk i skjema.
  - Ved underskudd skal kontrollsummen være lik 0 på avfallsområdet, jf. kravet om full kostnadsdekning i forurensningsloven § 16-4.
  - På vann- og avløpsområdet samt for plansaksbehandling, bygge- og delesaksbehandling, kart og oppmåling samt eierseksjonering er kommunene ikke pålagt full kostnadsdekning. Kontrollsummen kan derfor være negativ. Størrelsen på summen viser da hvor stor kommunens subsidiering av tjenesten er. Dersom det derimot er vedtatt full kostnadsdekning, skal kontrollsummen være lik 0.
- **Post L – Saldo selvkostfond per 1.1.**
    - Her føres saldo på selvkostfondet per 1.1. i året (inngående beholdning).
    - Beholdningen føres opp med positivt fortegn dersom beholdningen representerer overskudd på finansielt resultat fra tidligere år (selvkostfond).
    - Beholdningen føres opp med negativt fortegn dersom beholdningen representerer fremførte underskudd på finansielt resultat fra tidligere år.
    - På avfallsområdet skal alle underskudd dekkes inn, mens for vann og avløpsområdet samt for plansaksbehandling, bygge- og delesaksbehandling, kart og oppmåling samt eierseksjonering kan kommunen vedta gebyr som innebærer subsidiering. Negativ saldo skal bare vise det som er vedtatt og pålagt dekket inn gjennom gebyrer.
    - Som veiledning og til hjelp med utfyllingen er fjorårets verdi for saldo selvkostfond for VAR-området per 31.12 satt inn i skjemaet. For plansaksbehandling, bygge- og delesaksbehandling, kart og oppmåling samt eierseksjonering er dette ikke gjort. Det presiseres at det ikke er krav om at det skal være samme verdi per 1.1 for innrapporteringsåret, men at dette er et hjelpemiddel for å oppnå kontinuitet i rapporteringen.
- **Post M – Alternativkostnad ved bundet kapital på selvkostfond eller fremføring av underskudd**
    - Her føres kalkulatoriske rentekostnader på selvkostfond i henhold til selvkostforskriften, med positivt fortegn.

- Kalkulatoriske rentekostnader på fremførte underskudd i henhold til selvkostforskriften føres opp med negativt fortegn.
- **Post N – Saldo selvkostfond per 31.12. (L+M+I-J)**
  - Saldo på selvkostfond per 31.12. (utgående beholdning) er lik saldo på selvkostfond per 1.1. tillagt avsetning til selvkostfond og dekning av fremførte underskudd (post I) og alternativkostnad (post M), eller fratrukket bruk av selvkostfond og fremføring av underskudd (post J) og alternativkostnad (post M).
  - Beløpet på post N genereres automatisk i skjema.
  - Beholdningen har et positivt fortegn dersom beholdningen representerer overskudd på finansielt resultat fra året og eventuelt tidligere år (selvkostfond). Dette vil tilsvare at kommunen har en forpliktelse overfor abonnentene, og betyr at de neste årene vil gebyrinntektene bli lavere enn årlig gebyrgrunnlag.
  - Beholdningen har et negativt fortegn dersom beholdningen representerer fremførte underskudd på finansielt resultat fra året og eventuelt tidligere år. Dette vil tilsvare at kommunen har en fordring på abonnentene, og betyr at de neste årene vil gebyrinntektene bli høyere enn årlig gebyrgrunnlag.
  - På avfallsområdet skal alle underskudd dekkes inn, mens for vann og avløp samt for plansaksbehandling, bygge- og delesaksbehandling, kart og oppmåling samt eierseksjonering kan kommunen vedta å subsidiere gebyrene. Negativ saldo skal bare vise det som er vedtatt og pålagt dekket inn gjennom gebyrer, ikke den delen som kommunen har vedtatt å subsidiere.
- **Post O – Årets finansielle dekningsgrad i prosent, (G/F)*100**
  - Nøkkeltallet finansiell dekningsgrad uttrykker forholdet mellom kommunens gebyrinntekter i året (post G), og kommunens gebyrgrunnlag for året (post F).

$$\text{Finansiell dekningsgrad} = \frac{\text{Gebyrinntekter}}{\text{Gebyrgrunnlag}} \times 100 = \frac{\text{post G}}{\text{post F}} \times 100$$

- Nøkkeltallet er en indikator på hvordan gebyrinntektene vil utvikle seg i forhold til gebyrgrunnlaget de neste årene. Nøkkeltallet må ses i sammenheng med kommunens selvkostgrad (se veiledningen for post P).

- En finansiell dekningsgrad på for eksempel 90 prosent forteller at kommunens gebyrinntekter i året er 10 prosent lavere enn kommunens gebyrgrunnlag for året. Dette kan for eksempel bety at kommunen finansierer selvkosttjenesten med andre inntekter i tillegg til gebyrinntekter, det vil si subsidierer abonnentene (tillatt på vann- og avløpsområdet samt for plansaksbehandling, bygge- og delesaksbehandling, kart og oppmåling samt eierseksjonering). I så fall vil kommunen ha mulighet for å øke gebyrene i senere år.
- En finansiell dekningsgrad på for eksempel 110 prosent forteller at kommunens gebyrinntekter i året er 10 prosent høyere enn kommunens selvkost for året. Dette kan for eksempel bety at kommunen har et for høyt gebyrnivå i forhold til kostnadene med å yte den aktuelle tjenesten. I så fall vil kommunen måtte redusere gebyrene i kommende år.
- Normalt vil den finansielle dekningsgraden være lavere eller høyere enn 100 prosent som følge av at kostnadene ikke ble som budsjettet, eller som følge av at kommunen foretar en jevn økning i gebyrene i forbindelse med investeringer, jf. selvkostforskriften. Med mindre kommunen har vedtatt å subsidiere abonnentene, vil den finansielle dekningsgrad indikere hvordan gebyrinntektene må utvikle seg i forhold til gebyrgrunnlaget de neste årene.
- Det er som hovedregel åpning for å tilbakeføre et positivt selvkostresultat (overskudd) til brukerne av selvkosttjenesten innen fem år. Tilsvarende dekkes et underskudd som hovedregel inn senest innen fem år, jf. selvkostforskriften. Dette betyr at det ikke er stilt krav til kommunene om at gebyrinntektene for ett år skal være lik kommunens faktiske gebyrgrunnlag for året. Derimot kan kommunen legge opp gebyrene slik at gebyrinntektene over en periode er lik gebyrgrunnlaget over tilsvarende periode, og samtidig oppfylle prinsippet om selvkost. Ut fra dette vil ikke finansiell dekningsgrad gi en entydig indikasjon på om kommunen oppfyller selvkostprinsippet, siden dette nøkkeltallet kun sier noe om forholdet mellom gebyrinntektene og gebyrgrunnlaget i året. For å kunne vurdere om selvkostprinsippet oppfylles, må man se på nøkkeltallet for kommunens selvkostgrad (post P).
- **Post P – Årets selvkostgrad i prosent, $((G-I+J)/F)*100$**
  - Nøkkeltallet selvkostgrad uttrykker forholdet mellom kommunens gebyrinntekter i året (post G) fratrukket avsetning til selvkostfond/dekning av fremførte underskudd (post I) og tillagt bruk av selvkostfond/fremføring av underskudd (post J), og kommunens gebyrgrunnlag for året (post F).

$$Selvkostgrad = \frac{[Gebyrinntekter - Avsetning/dekning + Bruk/fremføring]}{Gebyrgrunnlag} \times 100\%$$

Det vil si:

$$\text{Selvkostgrad} = \frac{[\text{post } G - \text{post } I + \text{post } J]}{\text{post } F} \times 100\%$$

- Nøkkeltallet viser i hvilken grad kommunen har vedtatt å dekke kostnadene på selvkostområdet med gebyrinntekter. Selvkostgraden skal være lik 100 prosent, med mindre kommunen ikke har vedtatt full kostnadsdekning fra brukere på de områdene der det er anledning til dette.
- Eksempelvis kan årets finansielle dekningsgrad være på 90 prosent, altså at årets gebyrinntekter utgjør 90 prosent av årets gebyrgrunnlag. Isolert sett kan dette tolkes slik at kommunen finansierer de resterende 10 prosent med andre inntekter i det aktuelle året. Dette må imidlertid ses i sammenheng med at kommunen har anledning til å bruke av selvkostfond, eller til å fremføre årets underdekning på 10 prosent til dekning i senere år. Dersom kommunen gjør det, vil dette gi en selvkostgrad på 100 prosent. Selvkostgraden gir således uttrykk for om kommunen over tid vil finansiere selvkosttjenesten kun med gebyrinntekter, eller om kommunen vil delfinansiere tjenestene med å bruke av kommunens frie inntekter.
- Slik sett kan man si at selvkostgraden uttrykker hvordan kommunen praktiserer selvkostprinsippet.
- Dersom selvkostgraden for eksempel er lik 90 prosent, vil det ha bakgrunn i et underskudd på årets finansielle resultat som kommunen ikke dekker inn ved bruk av selvkostfond eller ved fremføring av underskuddet til dekning i senere år. Det betyr at kommunen bare tar inn 90 prosent av kostnadene ved å yte den aktuelle tjenesten i gebyrinntekter. Resterende 10 prosent dekkes da av kommunens frie inntekter. Dette kan kalles subsidieringsgraden:

$$\text{Subsidieringsgrad} = 100\% - \text{Selvkostgrad}$$

I de tilfellene hvor kommunen ikke har utarbeidet et fullstendig gebyrgrunnlag, men bare identifisert enkelte av de elementene som inngår i selvkost, jf. punkt 5 innledningsvis, vil subsidieringsgraden undervurdere den faktiske subsidieringen.

- Subsidierting er tillatt på vann- og avløpsområdet samt for plansaksbehandling, bygge- og delesaksbehandling, kart og oppmåling samt eierseksjonering. Selvkostgraden på avfallsområdet derimot skal altså alltid være lik 100 prosent.

- **Q – Kalkylerente (5-årig swap-rente + 0,5 prosentpoeng). Gjelder bare del 2 i skjemaet, dvs. rapporteringen for vannsektoren)**
  - Som kalkylerente, for beregning av kalkulatoriske renter (post C), benyttes 5-årig swaprente med et tillegg på ½ prosentpoeng, jf. selvkostforskriften. I etterkalkylen for regnskapsåret benyttes *gjennomsnittlig* rente for året. Swaprenten publiseres på Kommunalbankens nettsider.

  - Kalkulatoriske renter er ment å reflektere kommunens rentekostnad på lånefinansierte anleggsmidler samt bortfall av renteinntekt på egenkapitalfinansierte anleggsmidler over tid. For kapitalintensive betalingstjenester vil valg av kalkylerente ha vesentlig betydning i selvkostkalkylen.